

Ο τομέας της υγείας στην μετά (;) Covid-19 εποχή

Άγγελος Τσακανίκας

Αναπληρωτής Καθηγητής Οικονομικής Αξιολόγησης Συστημάτων Τεχνολογίας
Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας ΕΜΠ

Επιστημονικός Σύμβουλος ΙΟΒΕ

Συνεχιζόμενες προκλήσεις στον τομέα...

- Δημογραφικές εξελίξεις: αύξηση προσδόκιμου επιβίωσης και γήρανση πληθυσμού αυξάνουν τη ζήτηση για υπηρεσίες υγείας / φάρμακα.
- Σύγχρονος τρόπος ζωής: αλλαγή διατροφικών συνηθειών, μειωμένη φυσική άσκηση, κάπνισμα, κατανάλωση οινοπνευματωδών ποτών που αυξάνουν κινδύνους και προβλήματα υγείας πολιτών.
- Αύξηση αριθμού ασθενών με σοβαρές και χρόνιες παθήσεις (καρδιαγγειακά νοσήματα, καρκίνος, σακχαρώδης διαβήτης, χρόνια αναπνευστικά νοσήματα κτλ)
 - Νοσήματα κυκλοφορικού και νεοπλασίες πάνω από το 60% των συνολικών θανάτων.
 - Αύξηση αριθμού ασθενών με σοβαρές και χρόνιες παθήσεις σημαίνει μεγαλύτερη πίεση στα υγειονομικά συστήματα και αλλαγή στην φαρμακευτική πολιτική
- Συνεχείς μειώσεις δημοσίων δαπανών υγείας και δαπανών φαρμάκου και αύξηση συμμετοχής των ασθενών

Αλλά ταυτόχρονα:

- Ανάγκη εξορθολογισμού δαπανών υγείας και φαρμάκου: νέες θεραπείες με βάση αποτελεσματικότητα κόστους-οφέλους.
- Εξελίξεις στην ιατρική τεχνολογία / βιοτεχνολογία: νέες ακριβότερες θεραπείες που επιβαρύνουν τα συστήματα υγείας.
- Ενίσχυση πρόληψης και έγκυρη διάγνωση μέσω ΠΦΥ: μείωση ζήτησης υπηρεσιών για δευτεροβάθμια (ή και τριτοβάθμια) περίθαλψη
- Ευφυής Υγεία: απομακρυσμένες υπηρεσίες υγείας, Big data, Real world evidence data, εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης, προσωποποιημένη φαρμακευτική και ιατρική περίθαλψη, εξατομικευμένη διαγνωστική

Επιπρόσθετες προκλήσεις: Κρίση κορονοϊού

- Υπό τις νέες συνθήκες ύφεσης και υγειονομικής κρίσης, ο τομέας υγείας βρίσκεται **αναπόφευκτα** στο **επίκεντρο** αυτής της **συζήτησης**,
 - ▣ συνδέεται με αγαθά και υπηρεσίες κομβικής σημασίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της σημερινής υγειονομικής κρίσης, αλλά τελικά και κάθε μελλοντικής.
- Επιπροσθέτως η δημόσια εικόνα της φαρμακοβιομηχανίας έχει βελτιωθεί σημαντικά, αν και η «φήμη» ή οι επιχειρηματικές προθέσεις αξιολογούνται με μεγαλύτερη ευαισθησία / ευερεθιστότητα
 - ▣ Υψηλά κέρδη από νέα φάρμακα θα αξιολογούνται λεπτομερώς (scrutiny) από το Δημόσιο, την κοινή γνώμη και πιθανόν και από τον ανταγωνισμό
- Η πίεση από την κοινή γνώμη και η σχετική απλοποίηση / επιτάχυνση ρυθμιστικού περιβάλλοντος ως προς κάποιες διαδικασίες ανάπτυξης νέων φαρμάκων (κλινικών ερευνών) δημιουργεί νέες ευκαιρίες για περισσότερες επενδύσεις E&A
 - ▣ Ανάγκη προστασίας δημόσιας υγείας και διασφάλιση επάρκειας φαρμάκων, προώθηση της έρευνας και ανάπτυξης νέων εμβολίων, διαγνωστικών εξετάσεων και θεραπειών

Επιπρόσθετες προκλήσεις: Κρίση κορονοϊού

- Ανάγκη για αυτάρκεια σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες
- “Factory Asia”: ίσως να μην είναι ο ιδανικός / μοναδικός παραγωγός (gross manufacturer)
- Ανάγκη για αναπροσαρμογή (και μάλλον επέκταση) των δικτύων διανομής και παραγωγής ώστε η σχετική εφοδιαστική αλυσίδα να έχει μεγαλύτερη ευελιξία
- Αυξημένος παγκόσμιος ανταγωνισμός για μερίδιο σε αυτούς τους κρίκους της αλυσίδας
- Τάση αποκέντρωσης παραγωγής (regionalization) ανάλογα και με τις θεραπευτικές ανάγκες πληθυσμών και διαδικασίες αδειοδότησης
 - Πιθανές κάθετες και «κυκλικές» ολοκληρώσεις (integration) σε περιφερειακά Κέντρα δράσης → παγκόσμιες επιχειρήσεις αποκτούν και περιφερειακά χαρακτηριστικά αναδιοργανώνοντας την παγκόσμια αλυσίδα αξίας τους

Κρίσιμα ζητήματα για τον τομέα

ΠΡΙΝ:

- Ταυτόχρονες, σοβαρές παρεμβάσεις δημοσιονομικής προσαρμογής: μείωση και κλείδωμα φαρμακευτικής δαπάνης σε συγκεκριμένο επίπεδο, χρέη και οφειλές Δημοσίου (ΕΟΠΥΥ), clawback, rebates, χαμηλοί φαρμακευτικοί προϋπολογισμοί για ΕΟΠΥΥ και νοσοκομεία, ανάγκη εξασφάλισης επιπλέον κονδυλίων για κάλυψη ανασφάλιστων και προσφύγων
 - Τελικά φαρμακευτική πολιτική με αντικρουόμενες στοχεύσεις, λάθος εργαλεία για λάθους στόχους, με επιδείνωση στις υπηρεσίες υγείας

ΤΩΡΑ:

- Ανάγκη συνεκτίμησης της διασύνδεσης της εγχώριας πορείας του κλάδου με το ευρωπαϊκό και παγκόσμιο περιβάλλον,
 - Η διαμόρφωση φαρμακευτικής πολιτικής εξαρτάται και από άλλες πολιτικές στο περιβάλλον της (κλαδικές, καινοτομίας, φορολογικά) που μπορεί να λειτουργούν συμπληρωματικά ή ανταγωνιστικά
 - Σε επίπεδο πολυεθνικών επιχειρήσεων η κάθε μια εκπονεί στρατηγικό ή επιχειρησιακό σχεδιασμό που μπορεί να μετατοπίσει στάδια της δραστηριότητας της από τη μια χώρα στην άλλη ανάλογα με εθνικά χαρακτηριστικά και πολιτικές.
 - Στο φάρμακο υπάρχει «κύκλος ζωής προϊόντος» που περιλαμβάνει πολλά στάδια και συνήθως εκτείνεται σε διαφορετικές χώρες (παγκόσμιες αλυσίδες αξίας, Global value chains)

Κρίσιμα ζητήματα για τον τομέα

ΠΡΙΝ:

- Χαμηλή προτεραιοποίηση στη δημιουργία συνθηκών που θα οδηγήσουν στην αξιοποίηση της αναπτυξιακής δυνατότητας και των προοπτικών του φαρμακευτικού κλάδου στην Ελλάδα, ως ενός παραγωγικού τομέα που θα δώσει ώθηση στην οικονομία, ειδικά στον τομέα της καινοτομίας.

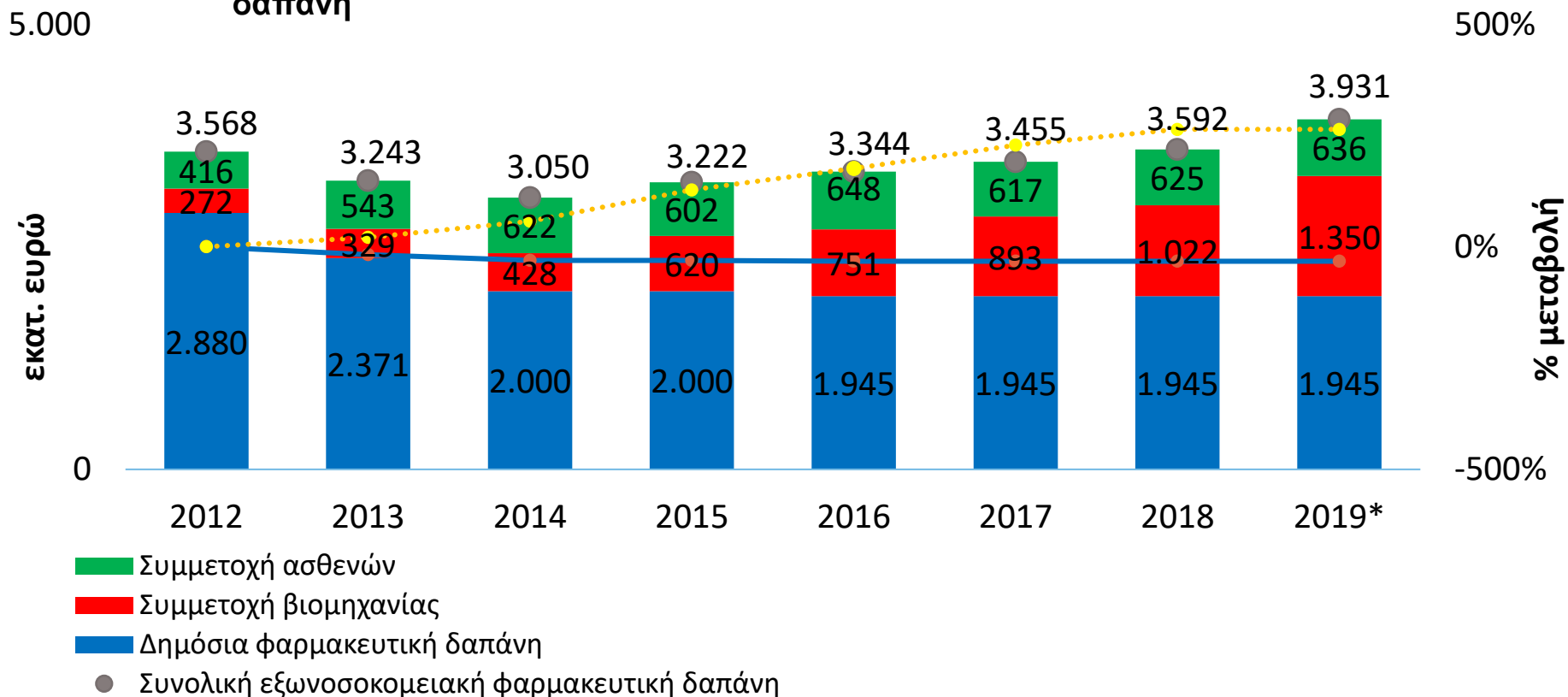
ΤΩΡΑ:

- Ανάγκη ενίσχυσης επενδύσεων, εξαγωγών και σύνδεση με το αναπτυξιακό αφήγημα της οικονομίας
- Καινοτομία και η θέση στον κλάδο διεθνώς – κύκλος ζωής φαρμάκου και συνέργειες – κλινικές μελέτες
 - Νομοθετικό πλαίσιο που να ενθαρρύνει και προωθεί την ανάπτυξη τις επενδύσεις σε E&A και τις κλινικές μελέτες
 - Διαμόρφωση σταθερού περιβάλλοντος με στόχο την προσέλκυση επενδύσεων

Μπορεί η εγχώρια βιομηχανία να διεκδικήσει μερίδιο;
Υπό ποιους όρους

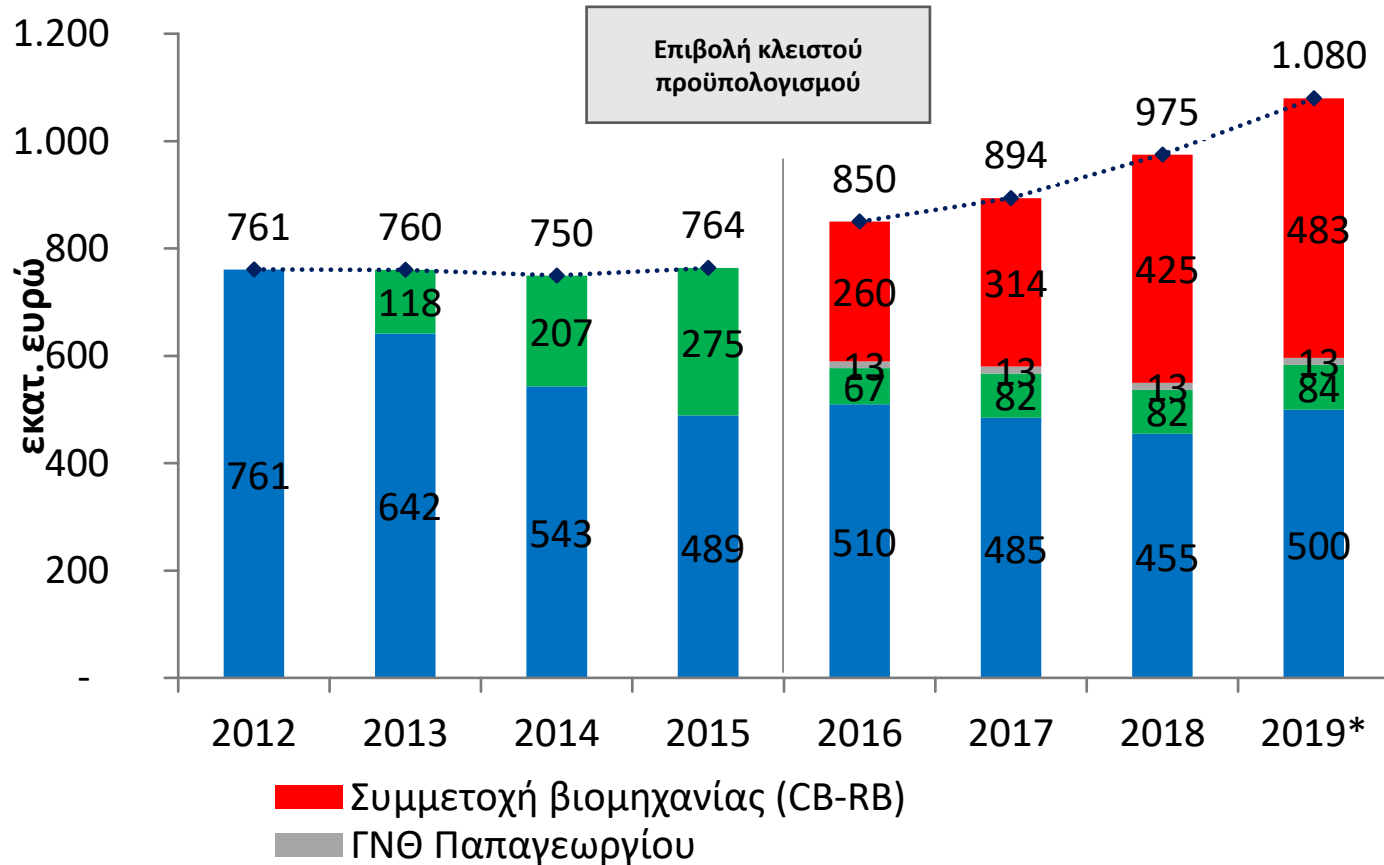
Με «υποκείμενα νοσήματα» εισέρχεται η εγχώρια βιομηχανία στην κρίση του κορονοϊού

264% αύξηση συμμετοχής βιομηχανίας από το 2009 στην εξωνοσοκομειακή δαπάνη

Πηγή: ΕΟΠΥΥ 2012-2019 Εκθέσεις Προϋπολογισμών 2014-2019, επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ-ΣΦΕΕ. Συμμετοχή ασθενών: είναι μόνο ό,τι πληρώνει ο ασθενής στην αποζημιούμενη αγορά (δηλ. η θεσμοθετημένη 0%,10%,25%) και η επιβάρυνση που προκύπτει από τη διαφορά Λιανικής τιμής (ΛΤ)-Τιμής Αποζημίωσης (ΤΑ).

Μειωμένη κατά -44% το 2019 σε σχέση με το 2015 η δημόσια νοσοκομειακή φαρμακευτική δαπάνη με αύξηση συμμετοχής βιομηχανίας

Αλλά και άλλες καταχρηστικές επιβαρύνσεις

- στην εφοδιαστική αλυσίδα: **διαφορά ex-factory με λιανική τιμή**
- **Στα εμβόλια:** δαπάνες πρόληψης και όχι θεραπείας,
- **Κάλυψη ανασφαλιστών & ευπαθών ομάδων**

Πηγή: ΕΟΠΥΥ 2012-2019, ESY.net 2012-2015, επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ-ΣΦΕΕ. Σημείωση: Εκτίμηση 2019 για συμμετοχή βιομηχανίας.

Έρευνα IOBE αποτίμησης επιπτώσεων κρίσης Covid-19*

Επίδραση κρίσης σε επιχειρήσεις τομέα υγείας (~17 επιχειρήσεις...)

- 70% συνέχισαν τη λειτουργία τους, με κάποιες προσαρμογές
 - 30% περιόρισαν τη λειτουργία τους λόγω του περιβάλλοντος
- 71%: Δεν έχουν μεταβάλει τις ώρες λειτουργίας τους
 - 30% αναγκάστηκε να τις μειώσει
- Όχι ιδιαίτερες μεταβολές στο προσωπικό, ούτε προσλήψεις, ούτε απολύσεις
- 73%: Μείωση πωλήσεων
 - 12% αύξηση πωλήσεων και 15% αμετάβλητες
- Ρευστότητα : Με βάση την τρέχουσα κατάσταση, πόσο εκτιμάτε ότι διαρκούν τα αποθέματα ρευστότητας για να συνεχίσει να λειτουργεί η επιχείρησή σας: **3-4 μήνες**

Προτεραιότητα η υιοθέτηση νέων κανονισμών υγιεινής και ασφάλειας για το προσωπικό

	% επιχειρήσεων
...έχει υιοθετήσει νέους κανονισμούς υγιεινής και ασφάλειας στην εργασία για τους υπαλλήλους της	35%
...έχει επηρεαστεί άμεσα από τους νέους κανονισμούς λειτουργίας, (π.χ ώρες λειτουργίας, κτλ).	13%
...έχει επηρεαστεί άμεσα από ακυρώσεις ή περιορισμό παραγγελιών πελάτων.	13%
...εφάρμοσε εκ περιτροπής εργασία	13%
...έχει επηρεαστεί άμεσα από το γεγονός ότι οι προμηθευτές δυσκολεύονται να προμηθεύσουν τα προϊόντα που είναι απαραίτητα για την επιχείρηση	9%
...εφάρμοσε μερική απασχόληση στο σπίτι (μερική τηλεργασία)	9%
... δεν έκανε κάποια ιδιαίτερη αλλαγή, πλην της προσεκτικότερης υγειονομικής προστασίας των εργαζομένων	9%
...εφάρμοσε καθολική απασχόληση στο σπίτι (πλήρης τηλεργασία)	0%

Πηγή: IOBE

Ερώτηση: Ποιες από τις ακόλουθες αλλαγές έχουν συμβεί στην επιχείρησή σας λόγω της κρίσης CoviD-19 (πολλαπλές απαντήσεις)

Επιχειρηματικές αποφάσεις που επηρεάστηκαν από την κρίση

% επιχειρήσεων

Αναβολή επενδύσεων για υλοποίηση σε μεταγενέστερο χρόνο	32%
Αναβολή επιχειρηματικών σχεδίων επέκτασης δραστηριοτήτων/υπηρεσιών	18%
Αναβολή εισαγωγής καινοτομιών προϊόντος, διεργασίας, κτλ που είχαν σχεδιαστεί	9%
Ανάπτυξη νέων προϊόντων, νέων διαδικασιών, καινοτομίας στην οργάνωση της επιχείρησης	9%
Επέκταση "ηλεκτρονικού εμπορίου" και περαιτέρω προώθηση προϊόντων ή υπηρεσιών μέσω Διαδικτύου	9%
Επέκταση δραστηριοτήτων σε νέες αγορές	9%
Αναβολή σημαντικών ρυθμίσεων που αφορούν στο προσωπικό	5%
Πρόσληψη έκτακτου προσωπικού	5%
Ενίσχυση ρευστότητας από ίδια κεφάλαια	5%
Ακύρωση επενδύσεων που είχαν δρομολογηθεί	0%
Απόλυση εργαζομένων	0%
Επιπλέον επενδύσεις σε διάφορους τομείς (π.χ. τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών)	0%
Πρόσληψη μόνιμου προσωπικού	0%

Πηγή: IOBE

Η άμεση χρηματική διευκόλυνση το πλέον «χρήσιμο» μέτρο της Πολιτείας

(1: καθόλου χρήσιμη...5: πάρα πολύ χρήσιμη)

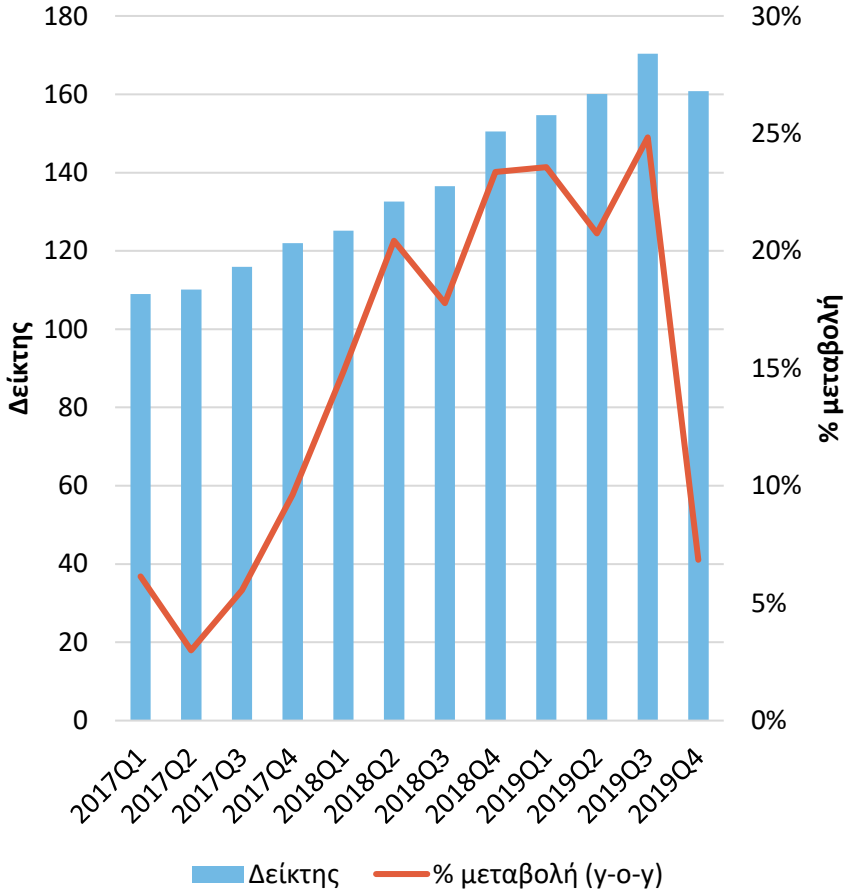
	M.O
Καταβολή 800 ευρώ σε εργαζομένους	4,2
Κάλυψη ασφαλιστικών κρατήσεων στους δικαιούχους επιδόματος 800 ευρώ	4,0
Αναστολή πληρωμών φορολογικών (ΦΠΑ, οφειλές ΔΥΟ, δόσεις ρύθμισης οφειλών) και ασφαλιστικών υποχρεώσεων	3,9
Χρηματοδότηση επιχειρήσεων μέσω εγγυήσεων και ευρωπαϊκών κεφαλαίων	3,7
Εκπτώση 25% σε άλλες φορολογικές και ασφαλιστικές υποχρεώσεις	3,6
Αναστολή πληρωμών χρεολυσίων δανείων έως Σεπτέμβριο	3,5
Επιστρεπτέα προκαταβολή	3,3
Καταβολή του 60% του μισθώματος επαγγελματικού ακινήτου	3,1
Αναστολή επιταγών κατά 75 ημέρες	2,4

Ερώτηση: Μπορείτε να αξιολογήσετε ως προς τη χρησιμότητά τους τις παρακάτω παρεμβάσεις της Πολιτείας στο να αντιμετωπίσετε τις συνέπειες της κρίσης Covid-19 στην επιχείρησή σας;

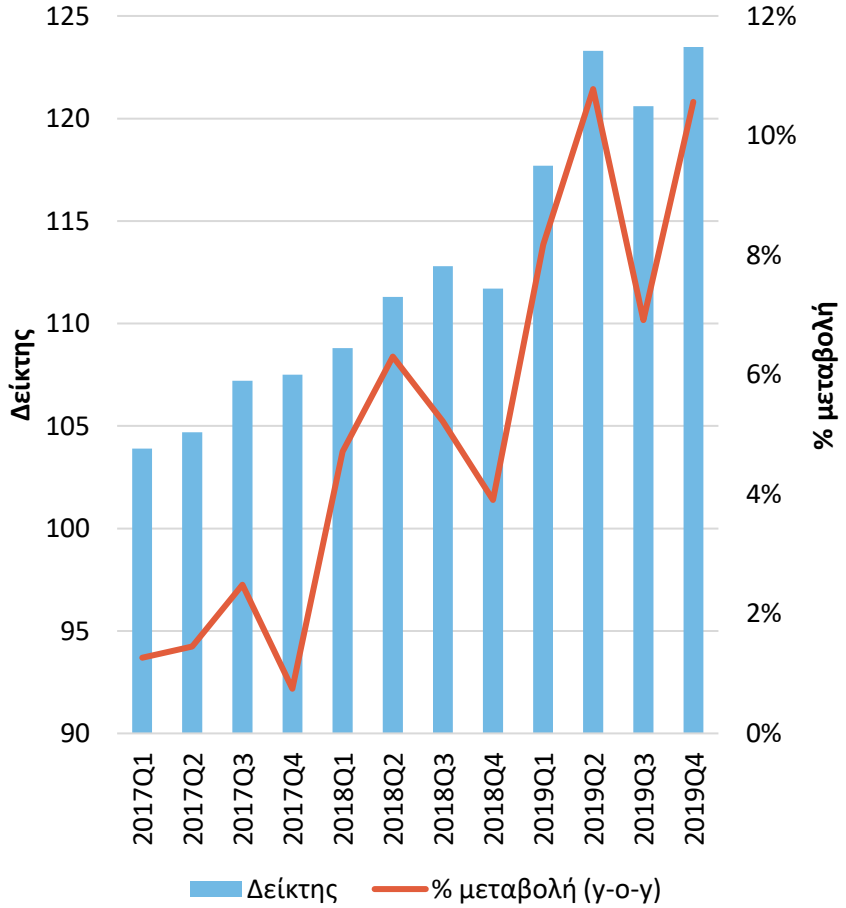
Σημαντική αύξηση παραγωγής τα τελευταία χρόνια

Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής φαρμάκου (2015=100)

Κλάδος φαρμάκου (Ελλάδα)

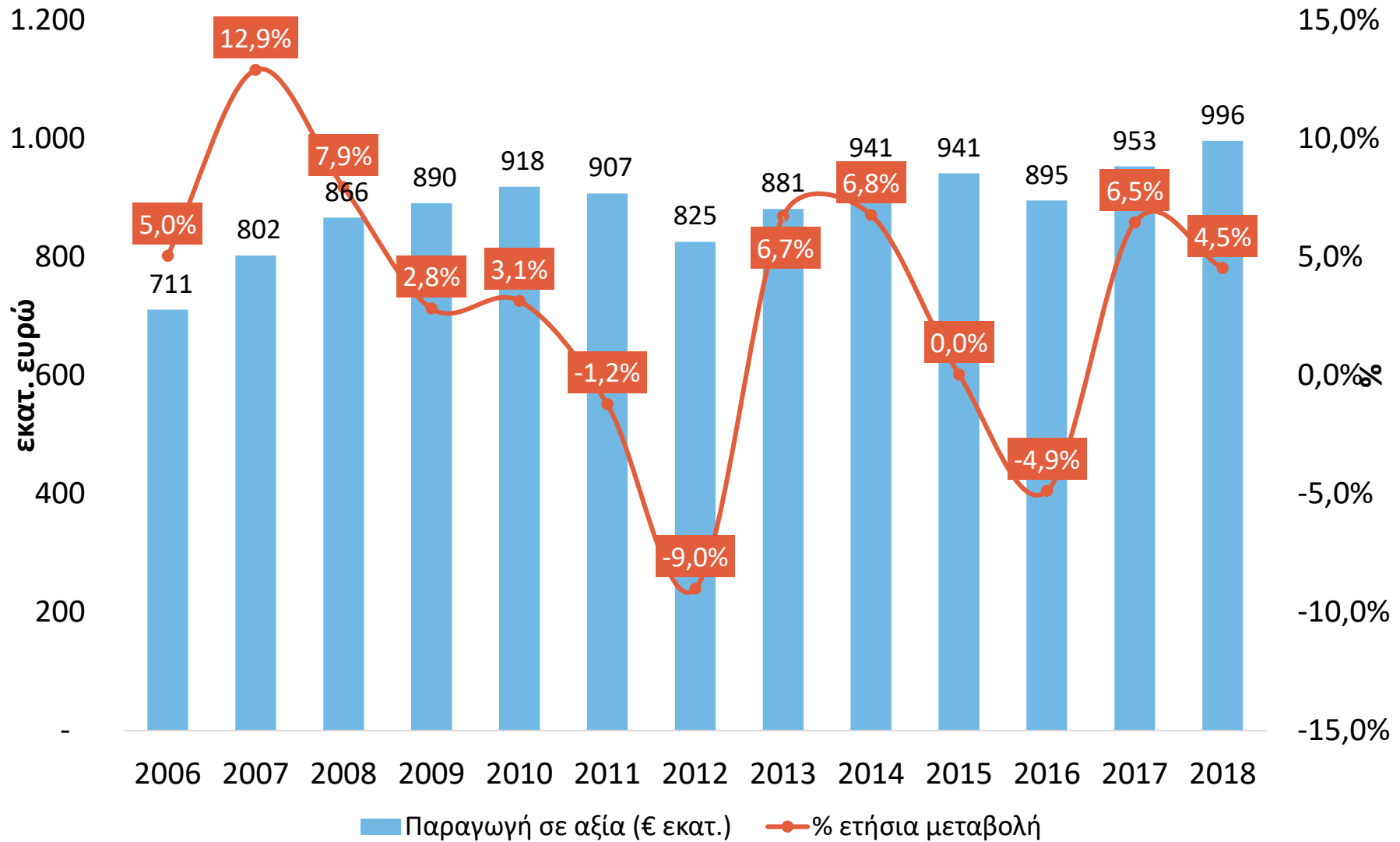

Κλάδος φαρμάκου (ΕΕ28)

Πηγή: Eurostat, 2019, Εποχικά διορθωμένα στοιχεία με εργάσιμες ημέρες

Προσέγγισε το €1,0 δισεκ. το 2018, αυξημένη κατά 40% σε σύγκριση με το 2006 η παραγωγή φαρμάκου (σε εκατ. €)- Ελλάδα

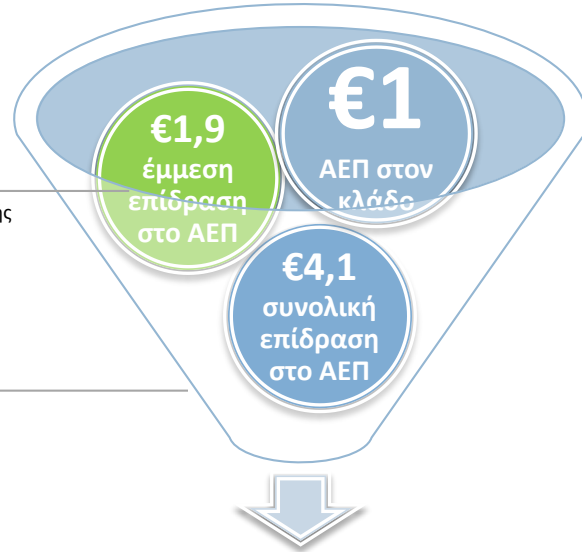

Ο τομέας διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα

- Διεθνής προσανατολισμός, παρουσία μεγάλων εταιρειών στη χώρα
- Διαθεσιμότητα επαρκούς και υψηλής κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού
- Ισχυρή διασύνδεση ερευνητικών κέντρων / πανεπιστημίων με φαρμακευτική βιομηχανία και τομέα υγείας
- Δυναμική παρουσία στην έρευνα και καινοτομία
- Ικανοποιητικά μεγέθη μεγέθυνσης, σε δύσκολο περιβάλλον και με πιεστικά προβλήματα χρηματοδότησης

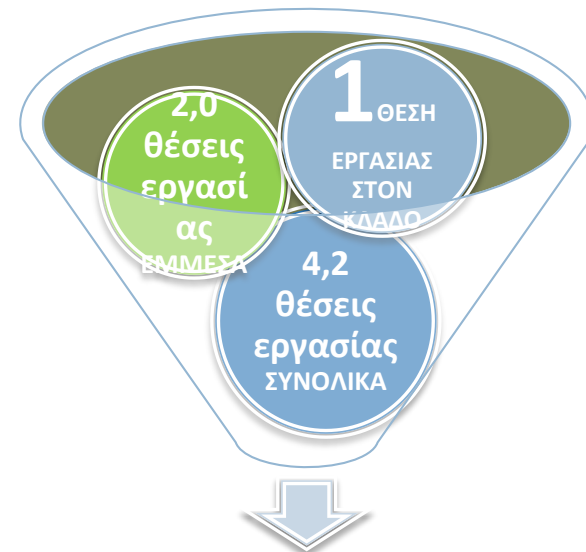
Σημαντικές οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις στην οικονομία από τη λειτουργία του κλάδου φαρμάκου

Πολλαπλασιαστές στο ΑΕΠ από τη δραστηριότητα παραγωγής & εμπορίας φαρμάκων

Αύξηση κατά ένα ευρώ του ακαθάριστου προϊόντος στον κλάδο φαρμάκου οδηγεί σε αύξηση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας κατά 4,1 ευρώ

Πολλαπλασιαστές στην απασχόληση από τη δραστηριότητα παραγωγής & εμπορίας φαρμάκων

Σε κάθε εργαζόμενο στον κλάδο φαρμάκου αντιστοιχεί συνολική συνεισφορά στην απασχόληση ίση με 4 θέσεις απασχόλησης σε εθνικό επίπεδο

Μερικός πολλαπλασιαστής: Εκφράζει το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα που προκύπτει (στο ΑΕΠ, την απασχόληση κλπ.) λόγω των έμμεσων επιδράσεων
Συνολικός πολλαπλασιαστής: Εκφράζει το πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα που προκύπτει από το συνδυασμό έμμεσων και προκαλούμενων επιδράσεων

Κρίσιμα ζητήματα στην εποχή του κορονοϊού

- Ανάγκη επανεξέτασης προϋπολογισμών υγείας-φαρμάκου: αναθεώρηση μηχανισμού επιστροφών
- Προσπάθεια για συμψηφισμό μέρους του clawback με επενδύσεις είτε στην παραγωγή είτε στην E&A
- Το υψηλό clawback λειτουργεί αποτρεπτικά, σε επενδύσεις σε κλινικές μελέτες
 - ▣ άρση γραφειοκρατικών προβλημάτων που καθυστερούν τη διεξαγωγή τους
 - ▣ Ανάδειξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων της Ελλάδας
- Σταθερό νομοθετικό πλαίσιο για ενσωμάτωση της φαρμακευτικής καινοτομίας στη μετά-COVID εποχή και ενίσχυση πρόσβασης σε καινοτόμες θεραπείες
- Smart health: Κέντρα Αριστείας σε Real World Evidence Data, εφαρμογές Τεχνητής Νοημοσύνης, εξατομικευμένη διαγνωστική

ΙΔΡΥΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ
FOUNDATION FOR ECONOMIC & INDUSTRIAL RESEARCH

Τ. Καρατάσου 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ.: 210 92 11 200-10, Fax: 210 92 33 977, www.iobe.gr
11 T. Karatassou Str., 117 42 Athens, Greece, Tel.: (+30) 210 92 11 200-10, Fax: (+30) 210 92 33 977

Ευχαριστώ για την προσοχή σας

Άγγελος Τσακανίκας
atsakanikas@iobe.gr
atsaka@central.ntua.gr